FOLKTINGET
SVENSKA FINLANDS FOLKTING

Riksdagens förvaltningsutskott

Ärende: **RP 60/2018 rd med förslag till lag om tillhandahållande av digitala tjänster och lag om ändring av lagen om elektronisk kommunikation i myndigheternas verksamhet**

Hänv: **Förvaltningsutskottets begäran om skriftligt utlåtande till utskottets sammanträde 12.12.2018**

Svenska Finlands folkting tackar förvaltningsutskottet för möjligheten att lämna ett utlåtande om regeringens proposition. Folktinget tar i enlighet med sitt lagstadgade uppdrag ställning till lagförslaget med avseende på språkliga rättigheter.

Bakgrund

I propositionen föreslås en ny lag om tillhandahållande av digitala tjänster. Lagförslaget innehåller bestämmelser om skyldigheterna för myndigheter och andra som sköter offentliga förvaltningsuppgifter att tillhandahålla digitala tjänster för tjänsteanvändarna inom förvaltningen. Syftet med propositionen är att främja vars och ens möjligheter att använda digitala tjänster på lika villkor.

Folktinget konstaterar att den digitala utvecklingen har varit snabb och omfattande, och den genomsyrar i nuläget samhällsfunktionerna på alla plan. I statsminister Juha Sipiläs regeringsprogram är digitaliseringen av offentliga tjänster och processer ett genomgripande tema. Folktinget understryker det viktiga i att språkliga rättigheter och skyldigheter enligt grundlagen har en central ställning i den kommande lagstiftningen.

Enligt 17 § i grundlagen ska det allmänna tillgodose landets finskspråkiga och svenskspråkiga befolknings samhälleliga behov enligt lika grunder. Vid sidan om en formell jämlikhet förutsätter bestämmelsen att också den faktiska jämlikheten mellan språkgrupperna tryggas. De grundläggande språkliga rättigheterna omfattar bland annat rätten att använda det egna språket, rätten till språklig likabehandling av myndigheter, rätten att få all väsentlig information från myndigheterna på det egna språket och rätten till samhälleligt deltagande på det egna språket.

Rätten till eget språk i grundlagen omfattar också personer som använder teckenspråk, så som det finlandssvenska teckenspråket, och personer som på grund av funktionsnedsättning behöver tolknings- och översättningshjälp.

När andra aktörer än myndigheterna sköter offentliga förvaltningsuppgifter är det motiverat att med hänvisning till 124 § i grundlagen förutsätta att också dessa tillhandahåller tjänster för finsk- och svenskspråkiga användare enligt lika grunder.

Enligt språklagen (423/2003) har var och en rätt att använda finska eller svenska i kontakter med statliga myndigheter och tvåspråkiga kommunala myndigheter, vilket således också gäller elektroniska tjänster. Myndigheterna ska självmant se till att individens språkliga rättigheter förverkligas i praktiken. Det här innebär bland annat att de digitala tjänster som myndigheterna tillhandahåller för användarna i allt väsentligt ska finnas både på finska och svenska.

Konsekvenser för de språkliga rättigheterna

Regeringens proposition innehåller ett kort avsnitt om konsekvenser för de språkliga rättigheterna. Enligt detta får förslaget en del konsekvenser för förverkligandet av de språkliga rättigheterna, i huvudsak positiva. Man hänvisar till separata bestämmelser om tillgodoseendet av språkliga rättigheter i språklagstiftningen och drar slutsatsen att ”således inverkar den föreslagna lagen inte direkt på tillgodoseendet av de språkliga rättigheterna” (s. 39).

Folktinget konstaterar för sin del att propositionen saknar en egentlig bedömning av språkliga konsekvenser. Ministerierna ska i sin lagberedning bedöma propositionernas konsekvenser, av vilka en bedömningsgrund är språkliga konsekvenser. Justitieministeriet har som stöd för lagberedningen gett en anvisning om bedömning av språkliga konsekvenser (46/2016), som kompletterar ministeriets tidigare anvisningar (2007:6). Frågor som ska granskas är bland annat konsekvenserna för förverkligandet av den enskildes språkliga rättigheter, konsekvenserna för myndigheterna samt för personalen.

Folktinget konstaterar att det i en konsekvensbedömning också är viktigt att beakta *förutsättningarna* för hur de språkliga rättigheterna ska kunna förverkligas i praktiken, bland annat:

- att finska och svenska språkets ställning som jämlika nationalspråk innebär att språken ska behandlas likvärdigt när de digitala tjänsterna utvecklas
- att tvåspråkigheten ska beaktas redan från början av planeringsprocessen, så att användarens rätt till service på det egna språket säkerställs i systemlösningarna
- att de digitala tjänsterna ska utvecklas parallellt på finska och svenska och tas i bruk samtidigt, vilket också gäller uppdateringar av tjänsterna
- att myndigheterna ska använda ett klart och lättförståeligt språk
- att all väsentlig information och rådgivning *om* tjänsterna ska finns tillgänglig på båda språken
- att också de digitala stödtjänsterna, samt material och anvisningar i anslutning till dessa, ska finnas på båda språken.

Dessa är centrala förutsättningar för att myndigheterna genom utvecklandet av digitala tjänster ska kunna ge finsk- och svenskspråkiga personer jämlika möjligheter att delta i samhällelig verksamhet och påverka beslut som gäller dem själva. Detta är också en viktig utgångspunkt för att myndigheterna ska kunna förverkliga principen om god förvaltning.

Folktinget ber förvaltningsutskottet skriva in i sitt betänkande att myndigheterna i planeringen och utvecklingen av digitala tjänster ska fästa särskild vikt vid förutsättningarna för att de språkliga rättigheterna ska kunna tillgodoses i praktiken.

I avsnittet om konsekvenser för de språkliga rättigheterna anges även att de största konsekvenserna av förslaget hänför sig till att de digitala tjänsternas innehåll ska vara begripligt, vilket gör det lättare särskilt för de som har språkliga svårigheter eller ”ännu inte är så bra på finska” (s. 39).

Folktinget ställer sig frågande till textens formulering om de (personer) som … ”ännu inte är så bra på finska”. Ifall formuleringen syftar på personer med svenska som eget språk är iakttagelsen inkorrekt och måste strykas med hänvisning till svenska språkets juridiska ställning. Om formuleringen gäller nyanlända personer, så måste formuleringen ändras i enlighet med att nyanlända har rätt att integreras antingen på finska *eller på svenska* och därmed lär sig endera språket som första språk.

Folktinget ber förvaltningsutskottet justera den nämnda formuleringen utifrån ställningstagandena i detta utlåtande.

Språkanvändningen i digitala tjänster

Justitieministeriets forskningsrapport Språkbarometern 2004–2016 innehåller resultat om hur den språkliga minoriteten i de tvåspråkiga kommunerna betygsätter elektroniska tjänster. När det gäller statens webbtjänster bedömer endast fem procent av den svenskspråkiga minoriteten i tvåspråkiga kommuner att dessa webbtjänster fungerar utmärkt på svenska. Motsvarande resultat för den finskspråkiga minoriteten är 26 procent. Vidare anser så många som 29 procent av den svenskspråkiga minoriteten i tvåspråkiga kommuner att statens webbtjänster fungerar nöjaktigt eller dåligt, medan endast sex procent av de finskspråkiga svarandena är av denna åsikt (justitieministeriets publikation 52/2016, s. 77).

Enligt Språkbarometern kan utvecklingen av informationssamhället bidra till ökad ojämlikhet mellan svensk- och finskspråkiga, ifall tjänster digitaliseras i olika omfattning på finska och svenska (s. 75).

Folktinget konstaterar att Språkbarometerns forskningsresultat visar på ett tydligt utvecklingsbehov, i synnerhet när det gäller de digitala tjänsterna på svenska. Folktinget ber förvaltningsutskottet skriva in i sitt betänkande att detta behov bör ges särskild uppmärksamhet i planeringen och utvecklingen av tjänsterna.

FOLKTINGET
SVENSKA FINLANDS FOLKTING

Alternativ till digitala tjänster

Även om användningen av digitala tjänster allmänt taget kan ses som en positiv utveckling som främjar jämlikheten mellan användarna, så konstaterar Folktinget att det också i framtiden kommer att finnas finsk- och svenskspråkiga personer som inte har digitala kunskaper eller som i övrigt saknar faktiska möjligheter att använda digitala tjänster. Varje enskild person måste ha rätt att välja om han eller hon kommunicerar med en myndighet via digitala tjänster eller på annat sätt. Denna sakfråga behandlas också i det aktuella förslaget.

Om en myndighet avvikande från detta erbjuder endast digitala tjänster, så äventyras enskilda personers tillgång till rättsskydd, vilket kan stå i konflikt med jämlikhetsbestämmelserna i 6 § 2 mom. i grundlagen. Detta ställningstagande ingår i regeringens proposition med förslag till lag om ändring av rättegångsbalken (RP 190/2017 rd, s. 20).

Med hänvisning till detta ber Folktinget förvaltningsutskottet notera i sitt betänkande det viktiga i att myndigheterna utöver digitala tjänster tillhandahåller traditionella kommunikationskanaler och andra likvärdiga alternativ på finska och svenska för de som använder tjänsterna.

Helsingfors den 11 december 2018

SVENSKA FINLANDS FOLKTING

Markus Österlund
folktingssekreterare

Mats Brandt
ordförande
Folktingets förvaltningsutskott

Kristina Beijar
sakkunnig i förvaltningsärenden